

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Індивідуальна тема: «Аналіз інноваційної діяльності підприємства»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма 6.051.00.06 «Економіка і бізнес»

Завідувач кафедри: _____ / Карінцева О.І. /

Керівник роботи: _____ / Дериколенко О.М. /

Виконавець: _____ / Ткаченко П.Ю. /

П.І.Б.

Група: Едн-81бл

Суми 2022 р.

Зміст

Анотація.....	3
Вступ	4
1. Теоретичні основи механізму інноваційної діяльності підприємства ...	5
1.1. Сутність інноваційної діяльності підприємства.....	5
1.2. Суть і складові механізму інноваційної діяльності підприємства.....	8
2. Аналіз методів та практики здійснення інноваційної діяльності підприємств.....	10
2.1. Аналіз здійснення інноваційної діяльності підприємств	10
2.2. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств.....	13
3. Шляхи удосконалення механізму інноваційної діяльності підприємств.....	15
3.1. Методичні положення щодо до формування мотиваційного і організаційно-економічного механізмів інноваційної діяльності підприємств.....	15
3.2. Упровадження фінансового механізму забезпечення інноваційної діяльності підприємств	22
Висновки.....	32
Список використаної літератури	34

Анотація

Кваліфікаційна робота бакалавра на тему «Аналіз інноваційної діяльності підприємства» міститься на 32 сторінках, має три розділи, 3 таблиці, 5 малюнків, 52 джерел літератури.

Об'єкт кваліфікаційної роботи бакалавра є інноваційна діяльність підприємств.

Предмет дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є складові організаційно-економічного, мотиваційного і фінансового механізму забезпечення інноваційної діяльності підприємств.

Мета кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження складових механізму інноваційної діяльності підприємств і розробка рекомендацій щодо їх удосконалення.

Методи дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є метод аналізу і синтезу, узагальнення, системний аналіз, порівняння і конкретизація.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інноваційна діяльність, фінансовий механізм, рентабельність, інновації, інвестиція, ефективність, підприємство, виробництво, стратегія, управління, конкуренція, конкурентоспроможність, фондовий ринок, облігаційна позика, цінні папери.

Вступ

На даному етапі розвитку економіки України інноваційний розвиток підприємств[21,30,33,35,37,38,39,40,46,47,48,] усе більше набуває пріоритету у розвитку національної економіки, так як, позиція кожної країни визначається не тільки забезпеченістю основними видами матеріальних стратегічних ресурсів, а й напряду залежить від досягнення підприємств у області інновацій, вміння утворювати та ефективно використовувати нові знання, виступаючи необхідною умовою успішної конкуренції та економічного зростання та екологічної безпеки[22,29,41,42,44,45,49,50,51,52].

Інноваційна діяльність є складовою виробничо-господарської діяльності підприємства, яка направлена на оновлення та удосконалення його виробничих сил та організаційно-економічних відносин[24,28,31,32,34,36,43].

Рух на шляху інноваційного розвитку можливий лише при наявності сприятливих умов для ефективної реалізації накопиченого інноваційного потенціалу країни та його подальшого нарощування, побудови дієвого механізму управління інноваційними процесами. Так в розвитку таких тенденцій первинного значення для країни є побудова та реалізація ефективного механізму інноваційної діяльності підприємства.

1. Теоретичні основи механізму інноваційної діяльності підприємства

1.1. Сутність інноваційної діяльності підприємства

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на пошуки, розробки, запровадження результатів наукових досліджень у новий чи удосконалений продукт, послугу чи процес із подальшим їх розповсюдженням для одержання прибутку. Для досягнення мети інноваційної діяльності необхідно проводити пошук нових способів і можливостей, більш раціонального використання наявних ресурсів, запровадження найновіших досягнень для задоволення різних потреб споживача [18].

Інновація є об'єктом інноваційної діяльності.

Терміни «інновація» і «новація» розрізняють.

Інновація є кінцевим результатом інноваційної діяльності. Це представлений на ринку новий або удосконалений продукт технологічного процесу, який використовують в практичній діяльності [3].

Новація – продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат досліджень в сфері людської діяльності, що направлений на підвищення ефективності виконання робіт. Новація – це винахід, відкриття, новий чи удосконалений процес, структура, методика, стандарт, результат маркетингового дослідження [19].

Об'єкти інноваційної діяльності – це:

- інноваційні проекти та програми;
- інтелектуальні продукти і нові знання;
- виробничі процеси і виробниче обладнання;
- інфраструктура підприємництва та виробництва;
- організаційно-технічні рішення адміністративного, комерційного, виробничого та іншого характеру, які покращують структуру і якість виробництва та соціальну сферу;

- ресурси сировини, засоби її видобутку та переробки;
- товарна продукція;
- механізм формування споживчого ринку та збуту товарної продукції.

Суб'єкти інноваційної діяльності – це фізичні та юридичні особи.

Інноваційна діяльність складається із технологічних, наукових, організаційних, фінансових та комерційних заходів, що разом ведуть до створення інновацій.

Інноваційна діяльність - це сукупність робіт, що виконуються певними організаційними структурами від зародження та розроблення ідеї до її реалізації і охоплює увесь комплекс відносин у дослідженнях, виробництві, обміні та споживанні [17].

Інноваційна діяльність має системний та комплексний характер. Вона охоплює наступні види робіт:

- пошук ідей, ліцензій, патентів та кадрів;
- організацію дослідницької роботи;
- інженерно-технічну діяльність;
- маркетингову і інформаційну діяльність.

Інноваційна діяльність передбачає проходження декількох етапів:

- генерація ідеї;
- перевірка можливості реалізації і використання ідеї;
- створення дослідного зразку;
- комплексна реалізація дослідного зразку на ринку;
- вдосконалення проблемних характеристик;
- організація серійного виробництва;
- ефект [8].

На проходження інноваційної діяльності на підприємстві впливають наступні фактори:

- техніко-економічний фактор;
- організаційно-управлінський фактор;

- юридичний фактор;
- соціально-психологічний фактор.

Назвемо головні види інновацій:

- товарна інновація є введенням нового продукту;
- технологічна інновація – це нова технологія виробництва старого або нового продукту;
- ринкова інновація – це утворення нового ринку товару чи послуги;
- маркетингова інновація – це розробка нових джерел отримання сировини;
- інновація організаційно-управлінська – новий метод та форма організації усіх видів діяльності підприємства і новий метод керування персоналом;
- юридична інновація – це нові нормативно-правові документи, які визначають, регулюють всі види діяльності підприємства;
- економічна інновація – це зміна в фінансовій сфері діяльності, мотивації і оплати праці, оцінці результату діяльності;
- інновація екологічна – запровадження заходів щодо охорони навколишнього середовища;
- соціальна інновація – заходи поліпшення життя населення та умов праці [5].

Ще інновації поділяють за ступенем новизни – це:

- базова інновація - це новий спосіб виробництва, що дає поштовх для розвитку нових галузей;
- поліпшувальна інновація – це запровадження нових видів виробництв, які реалізують інноваційний потенціал базової інновації та ті, що дають змогу удосконалювати та поширювати базові покоління техніки, створюють нові моделі машин та матеріалів, покращують параметри продукції, яка випускається;

- псевдоінновація – вона характеризується малими змінами у порівнянні із попередніми виробами та це скоріш прояви моди і вплив реклами [14].

1.2. Суть і складові механізму інноваційної діяльності підприємства

При визначенні сутності і складу механізму інноваційної діяльності підприємства треба визначити сутність поняття як господарський механізм підприємства.

Господарський механізм підприємства – це такий механізм взаємодії управляючої та керованої підсистем, сукупність конкретних форм та методів дії на економіку підприємства [1].

Фактори управління мають соціальну, економічну, правову, політичну та організаційну природу, комплексний механізм управління може бути системою мотиваційних, економічних, організаційних та політичних механізмів, сформованих під впливом права. Є різні поняття господарського механізму, звідси і структура є неоднозначною. Так структура господарського механізму через неоднорідність його елементів представляється у наступних розрізах [4]:

- сукупність елементів єдиного механізму;
- сукупність окремих механізмів;
- комплексна категорія управління – як сукупність ряду основних категорій управління.

Так, розуміємо, що механізм інноваційної діяльності – це сукупність форм здійснення інноваційної діяльності і сприяння її проведення, пошук нових інноваційних рішень, та важіль стимулювання та регулювання інноваційної діяльності.

До механізму інноваційної діяльності входить:

- організаційний механізм;

- мотиваційний механізм;
- економічний механізм.

Інноваційні механізми існують на трьох основних рівнях:

- макрорівень;
- регіональний рівень;
- на рівні підприємства.

Всі ці механізми працюють тоді коли треба виконати розробку і упровадження інновацій чи у більш загальному вигляді – це забезпечення ефективного здійснення інноваційних процесів.

Отже, система інноваційного механізму представлена у 5 групах:

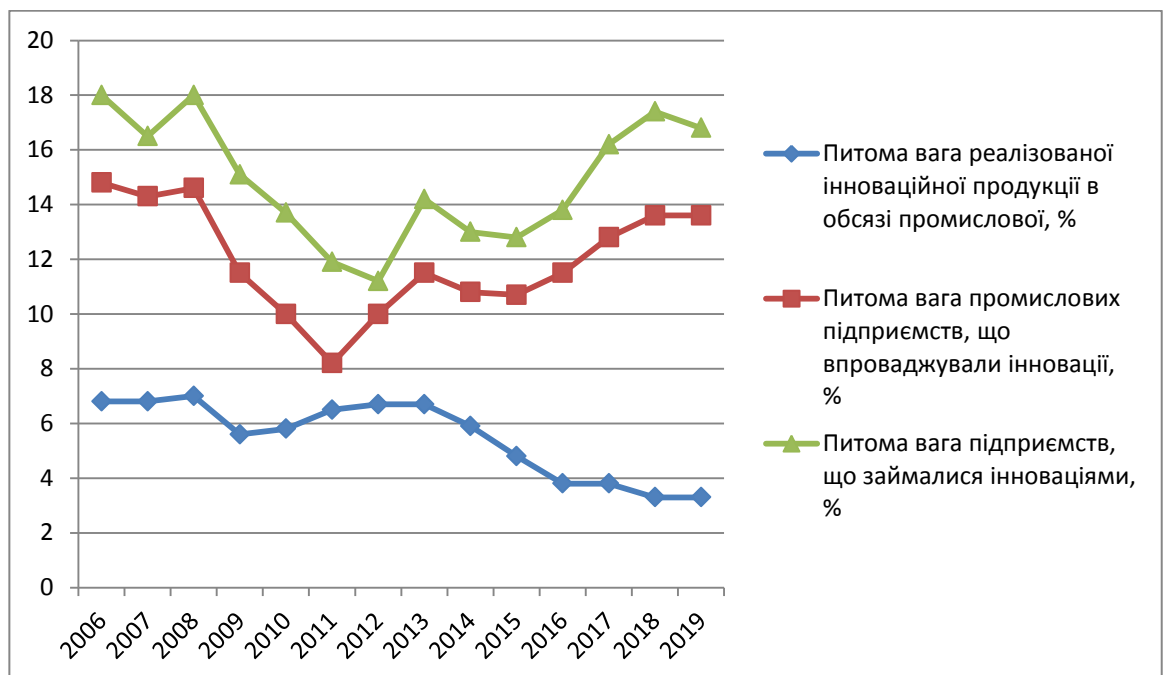
- механізм організації;
- механізм розробки і запровадження;
- механізм стимулювання і фінансування;
- механізм технологічного трансфера;
- механізм інтелектуальної власності.

Ці механізми працюють у певній послідовності та характеризуються узгодженістю та спряженістю [11].

2. Аналіз методів та практики здійснення інноваційної діяльності підприємств

2.1. Аналіз здійснення інноваційної діяльності підприємств

Останнім часом маємо тенденцію до зниження активності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. На теперішній час, на сучасному етапі розвитку країни активізація інноваційної діяльності – це один із вагомих факторів структурної перебудови та прискорення економічного зростання. Та, натомість, в Україні при дії ринкової трансформації суспільної системи видно тільки їхню нестійку динаміку і стійкий напрямок до зниження запровадження інновацій останні роки.

Малюнок 2.1. Інноваційна активність вітчизняних підприємств

В нашій країні, має місце, скорочення обсягу виконаних науково-технічних робіт, триває скорочення загальної чисельності наукових кадрів, зменшується частка прикладних досліджень, що свідчить про занепад галузевої науки і низьку підтримку досліджень виробництвом. Це є головною перешкодою для здійснення інноваційної діяльності.

Все це свідчить про сповільнення розвитку інноваційної діяльності у країні. Спостерігаємо зменшення кількості інноваційно-активних підприємств, запровадження нових технологічних процесів, виготовлення нової продукції [20].

Проаналізуємо умови формування і використання потенціалу, який необхідний для проведення інноваційної діяльності в Україні.

Зараз, лідер за масштабом запровадження інноваційних процесів, це США. США інноваційну політику спрямовую на всеохоплююче залучення приватного капіталу, утворення маленьких інноваційних фірм. Та роль державного фінансування США не зменшує.

Активно працюють з інноваціями і Японія, Ізраїль, Франція, Німеччина, Канада, Велика Британія, Китай.

Україна – це держава, що має сприятливі умови для розвитку економіки, запровадження інноваційних процесів.

Перерахуємо складові потенціалу України:

- запаси різноманітної сировини;
- вигідне географічне положення;
- розвинута транспортна структура;
- розвинутий паливно-енергетичний комплекс;
- велика кількість галузей та підприємств з високими технологіями;
- висока якість підготовки наукових та науково-технічних фахівців.

Все це дозволить в короткий проміжок часу запровадити інноваційні процеси на виробництві [29].

У всьому світі визнають українські високорозвинені галузі – це суднобудування, літакобудування, важке енергомашинобудування, ракетно-космічна галузь.

Україна зберегла інтелектуальний потенціал. Хоча, маємо відтік наукових кадрів та недофінансування з боку держави. Та підприємства мають застаріле конструкторське та технологічне обладнання. Через це значна частка виготовленої продукції вітчизняними підприємствами є неконкурентоспроможною. Так, навіть з внутрішнього ринку її витісняє імпортна продукція [6].

Запровадженню інновацій заважає нестача кредитно-фінансового капіталу. В Україні підтримку отримують лиш короткострокові високоприбуткові програми. Самі ж правові умови використання та розробки інновацій заплутані та недосконалі.

На основі вище перерахованого, робимо наступні висновки. Країна має сприятливі умови для запровадження та розвитку інновацій, має також великий потенціал для розвитку інновацій. Та має перешкоди різного характеру.

Проблеми інноваційного розвитку в країні:

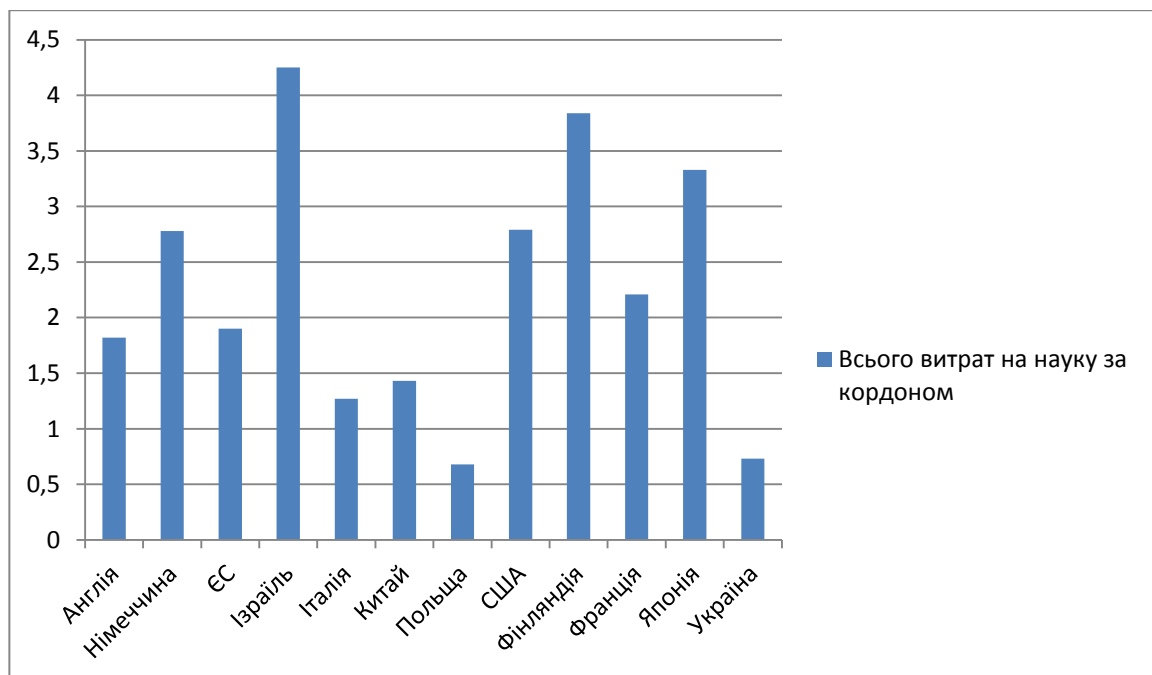
- немає реального механізму згуртування ресурсів;
- немає залежності між підвищенням обсягу продаж інноваційної продукції промислових підприємств і збільшенням фінансування їхніх розробок та досліджень;
- немає чіткого спрямування при вирішенні економічних проблем в регіонах з врахуванням сучасних ринкових чинників.

Сучасні правові документи остаточно не визначають механізми для фінансування для контролю для отримання результатів на рівні самої держави [27].

2.2. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств

Від рівня фінансування залежить розвиток інноваційної діяльності.

В Україні показник фінансового забезпечення набагато нижчий світового стандарту. Це обумовлює зниження інноваційного і технологічного розвитку вітчизняної економіки.

Малюнок 2.2. Порівняння витрат на наукову діяльність, % від ВВП

В Україні витрати на наукову діяльність підвищуються у абсолютному вимірі та при цьому їхня вага в ВВП є меншою одного відсотка ВВП. Але згідно українського законодавства держава повинна забезпечувати бюджетне фінансування наукової діяльності не менше 1,7 % ВВП [10].

Та сьогодні держава фінансує науку менше ніж 0,3 %.

Власні кошти підприємств – є головним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні. Структура джерел капітальних інвестицій не змінювалася. Власні кошти підприємств і організацій дорівнює 73 % від

загального обсягу джерел фінансування, кошти держбюджету дорівнюють 0,3 %, кошти місцевих бюджетів дорівнюють 2,8 %, кошти іноземних інвесторів дорівнюють 13,1 %, інші джерела фінансування – 13,6% [9].

Переважає використання власних коштів підприємства, вони є більш доступними.

За умов неможливості виконання інноваційної діяльності, нестачі коштів, виходом з цієї ситуації є такий спосіб фінансування, як фінансування шляхом запровадження нових технологій на підприємстві спеціалізованою організацією-розробником за рахунок її власних коштів. Результатом запровадження інновацій є те, що підприємство одержує економічний ефект. Частина від економічного ефекту піде на відшкодування витрат цієї організації та одержання нею прибутку. За такого розвитку подій, витрати підприємства будуть мінімальними. А основну частину фінансування використовує організація-розробник, тобто організація зацікавлена у кінцевому результаті роботи [15].

Частково даний досвід був застосований на металургійних підприємствах. Він показав, що деякі питання модернізації виробництва були вирішені без повної заміни технологічних ліній, це дало можливість не приревати виробництво.

Підприємства, що не мають достатніх власних фінансових коштів, можуть акумулювати кошти для проведення простого та розширеного відтворення.

Перевага надається тим роботам, що обіцяють максимального економічного ефекту за мінімальних термінів реалізації та витратах. При цьому використовуються результат закінченої розробки, витрати на які вже були понесені.

3. Шляхи удосконалення механізму інноваційної діяльності підприємств

3.1. Методичні положення щодо до формування мотиваційного і організаційно-економічного механізмів інноваційної діяльності підприємств

Така модель розвитку як інноваційна є майбутнім країни. Але сьогодні інноваційна діяльність ще не є основним напрямом розвитку економіки України. Більшість підприємств не має інтересу до фінансування інновацій, бо вони не дають швидкої та гарантованої віддачі. Підприємства зайняті питаннями виживання чи зміцнення свого стану шляхом нарощування власності, монополізації чи вигідного розподілу ринку збуту продукції. Так йде вкладання капіталу підприємства до цих заходів. Заходи з інноваційної діяльності фінансуються за крайньої потреби, коли йде мова про запровадження уже апробованих зразків новітньої техніки і технології.

Держава, також має потурбуватися про сприятливе для інновацій економічне середовище. Поряд із ринковими заходами активно впливати на інноваційні процеси, ініціювати їх, підтримувати, а де й примусово залучати підприємства до інноваційних процесів.

Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності має забезпечити початок запровадження інновацій, а мотиваційний механізм повинен направляти до інноваційної діяльності для досягнення цілей підприємства. Тож, для формування ефективної реалізації організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності необхідно виявлення наступних положень, що мають дозволити підприємству запровадити інновації та зацікавлять у проведенні інноваційної діяльності на усіх рівнях [23].

Так, для надання підтримки виробництву і забезпечення інноваційного розвитку підприємству треба мати два бюджету. Перший – це звичайний бюджет, що складається із кошторисів поточних витрат та дорівнює вісімдесят чи дев'яносто відсоткам всіх витрат підприємства.

Другий – це спеціальний бюджет витрат майбутнього розвитку. Він складає десять чи двадцять відсотків загальних витрат та має бути стабільно незалежним від того як працює підприємство. Формування і використання спеціального бюджету відображається в квартальних і річних звітностях. Будь яке відхилення від цього співвідношення супроводжується фіскальними діями із боку держави.

На думку академіка А.І. Амоші щодо відновлення відрахування до Державного інноваційного фонду із мережею його галузевих та територіальних підрозділів. Він пропонує, відрахування до фонду треба диференціювати в залежності від масштабів самостійного фінансування підприємствами інноваційних заходів. Чим більше коштів витрачає підприємство на це фінансування, тим меншою є ставка відрахувань. Відрахування до інноваційного фонду мають бути таким собі штрафом для інноваційно пасивного підприємства [1].

Один із реальних шляхів вдосконалення організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності, що направлений на утворення умов в країні для переходу до інноваційної моделі розвитку є допомога при утвердженні крупних структур в корпоративному секторі економіки. Бо саме такі крупні корпорації, які мають основні інвестиційні ресурси, мають змогу виконувати і виконують розширене відтворення на інноваційній основі та забезпечують стійкість та конкурентоспроможність національних підприємств на ринках. Також, інноваційна конкуренція підприємства та підвищення витрат на дослідження та розробки викликають необхідність кооперацій підприємств в цій сфері, щоб вийти на ринки з новою високотехнологічною продукцією.

Особливо ефективними є вертикально інтегровані корпоративні структури, які мають послідовні стадії виробництва та засновані на міжгалузевій інтеграції видобувних та обробного виробництва, сировинних та переробних підприємств, наукових організацій та промислових підприємств, у яких конкурентна перевага досягається гарантованими

постачаннями та збутом, економією трансакційних витрат, попитом на інвестиції і інноваційну продукцію, спільним управлінням капіталом, швидкістю і помітним розширенням відтворювального процесу.

Так, треба одночасно збільшувати якість корпоративного управління у акціонерних товариствах, підвищувати рівень дотримання стандартів корпоративного управління [12].

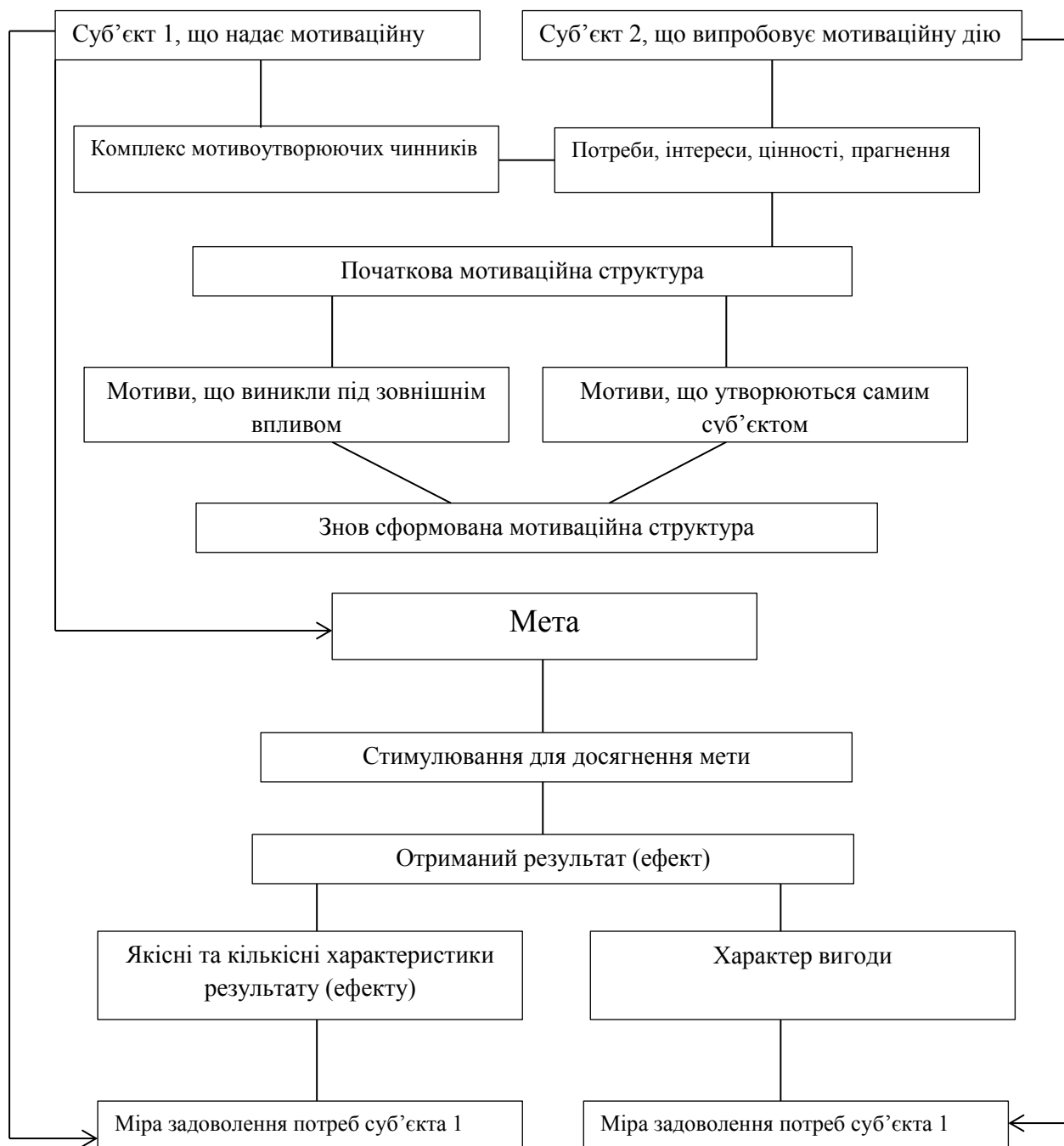
Венчурне фінансування інновацій шляхом утворення венчурних доходів є одним із ефективних засобів активізації інноваційної діяльності. Але в Україні ця форма інвестування ще не розповсюджена. Так як в країні слабкий розвиток фондового ринку, недостатність правового забезпечення та зальна економічна і політична криза.

Венчурний капітал не розглядають як джерело фінансування інноваційної діяльності в Законі України «Про інноваційну діяльність» [2].

Організаційним напрямком розвитку системи венчурного інвестування інновацій має на увазі створення державного, регіонального та галузевого венчурного інвестиційного інституту, формування державної і регіональної бази даних щодо кількості і ефективності всіх використаних інновацій. Економічний напрямок розвитку системи венчурного інвестування заключається в створенні мережі венчурних фондів, розробленні рекомендацій щодо визначення ефективності вкладеного венчурного капіталу.

Окрім, даних організаційно-економічних засобів розвитку інноваційної системи, що має прошивати усе виробництво, освіту та науку, головне значення має ефективніше використання соціальних резервів інноваційної активності працюючих. Причини його зменшення – це недосконала система корпоративного менеджменту наших підприємств, невідповідність умов впровадження інновацій сучасності, відсутність ефективного механізму стимулювання і мотивації працівників до творчої і інноваційної діяльності [21].

В даній кваліфікаційній роботі запропонована модель мотиваційного механізму інноваційної діяльності (малюнок 3.1.), що показує загальні принципи виникнення та дії мотивації і її можна розглядати різних рівнях проведення інноваційної діяльності.

Малюнок 3.1. Модель узагальненого механізму мотивації інноваційної діяльності

Мета С.1, який робить мотиваційний вплив, заключається у прагненні при допомозі, деяких, зовнішніх дій на іншого С.2-учасника інновацій, посилити окремі мотиви, провокуючи С.2 до реалізації дій, які заплановані для мотивуючого С.1, вони приведуть у кінці до необхідного результату та навпаки, послабити або виключити із мотиваційної структури С.1 ті мотиви, що перешкоджають певній меті. Головне завдання С.1 – це формування комплексу мотивоутворюючих чинників, які можуть викликати так необхідні зміни у мотиваційній структурі суб'єкту.

При цьому с.1 повинен мати уявлення про потреби, інтереси та очікування С.2 та передбачити, як окремі чинники вплинуть на його поведінку та мотивацію в майбутньому. Це зроби складно, так як, вплив зовні характеризується індивідуальним внутрішнім сприйняттям кожної конкретної ситуації.

Зовнішні мотивоутворюючі чинники поділяють на позитивні та негативні.

Мотиви, які спричиняються зовнішніми чинниками, безпосередньо не зв'язаними із характером діяльності, до них відносять:

- мотив боргу та відповідальності перед суспільством;
- мотив самовизначення;
- високий соціальний статус;
- мотиви уникнення покарання.

За умови дії цих мотивів приваблива не діяльність сама по собі, а лиш те, що із нею зв'язане, та цього мало для спонукання до діяльності. Треба, щоб зовнішні мотиви були підкріплені процесуально-змістовними мотивами, коли активність С. викликається не впливом конкретних зовнішніх чинників, а й самим процесом та вмістом діяльності.

Створення процесуально-змістовних мотивів актуально у процесі реалізації інноваційної діяльності. Так, необхідно створити умови за яких провідним мотивом в мотиваційній структурі індивіда є сам процес інтелектуальної діяльності [7].

За результатом дій зовнішніх та внутрішніх мотивують чинників, виробляється певна мотиваційна структура, яка виступає спонукальною причиною постановки суб'єктом певних цілей. Цілі мають тісний зв'язок із мотивами та також проважують до діяльності.

Постановка цілі може виконуватися суб'єктом як самостійно, так і з зовні. Головне, щоб мета, яка подається із зовні, прийнялася суб'єктом і стала його індивідуальною метою.

Слідуючий елемент мотиваційного механізму інноваційної діяльності пов'язаний із виконанням деяких, конкретних дій під впливом процесу стимулювання для досягнення наміченої цілі. Так, чим вищий рівень загальної мотивації та стимулювання, тим більші зусилля він повинен докласти. Виконавши певну лінію поведінки, суб'єкт інновацій одержує певний результат, який має якісні та кількісні характеристики. Цей результат приносить як нематеріальну так і матеріальну винагороду за виконану роботу.

Одержаний результат співвідноситься із початковою потребою, інтересом, сподіваннями суб'єкта, який виконував мотиваційну роботу, так і суб'єкта, який випробовував цю роботу, і в залежності від очікуваного ефекту має вибратися направлення подальшої поведінки суб'єктів.

Важливий чинник, який впливає на мотивацію суб'єктів інноваційної діяльності є кінечний результат. Це:

- відповідний очікуванню, позитивний результат, чи перевищує їх, здатний значно підсилити мотивацію до виконання інновацій у майбутньому, та не вимагає знову формування мотиваційної структури суб'єкту та дає можливість при допомозі певних стимулів підтримувати та розвивати дію певних мотивів;

- негативний результат, який не приносить або не приніс задоволення від інноваційної діяльності, він здатен зруйнувати мотивацію та припинити дії мотиваційного механізму. Але це не значить, що зникне потреба у інноваційній діяльності, все вказує на необхідність формування

нової мотивації, при допомозі зміни комплексу мотивуючих чинників та мотивів, які спонукають до активної інноваційної діяльності [25].

3.2. Упровадження фінансового механізму забезпечення інноваційної діяльності підприємств

При спрямованості на інноваційний розвиток економіки важливе значення має формування організаційно-економічного і мотиваційного механізмів інноваційної діяльності. Та без повної фінансової підтримки, запровадження інновацій має обмежений характер. Тому, саме фінансовому механізму потрібно займати головне місце серед складових механізму інноваційного розвитку і його формуванню треба приділити більшу увагу.

Існує декілька підходів до визначення фінансового механізму, а також фінансового механізму інноваційної діяльності. Так, фінансовий механізм – це є сукупністю фінансових методів та форм, важелів і інструментів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [24].

Також, фінансовий механізм – це комплекс фінансових методів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Та, фінансовий механізм – це сукупність конкретних фінансових методів і важелів впливу на формування та використання фінансових ресурсів із метою забезпечення роботи ті розвитку державних структур, суб'єктів господарювання та населення [13].

Фінансовий механізм розглядається ще як забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку регіону, як пошук варіанту більшого поєднання методів та форм, фінансових відносин, інструментів і важелів його реалізації у конкретних умовах розвитку із врахуванням впливу внутрішніх факторів та стратегічних цілей, пріоритетів інноваційно-інвестиційної діяльності [16].

Ще фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки трактують як сукупність методів та форм, важелів та інструментів із

відповідним регулюванням та забезпеченням їх впливу на інноваційний розвиток всіх сфер національної економіки [20].

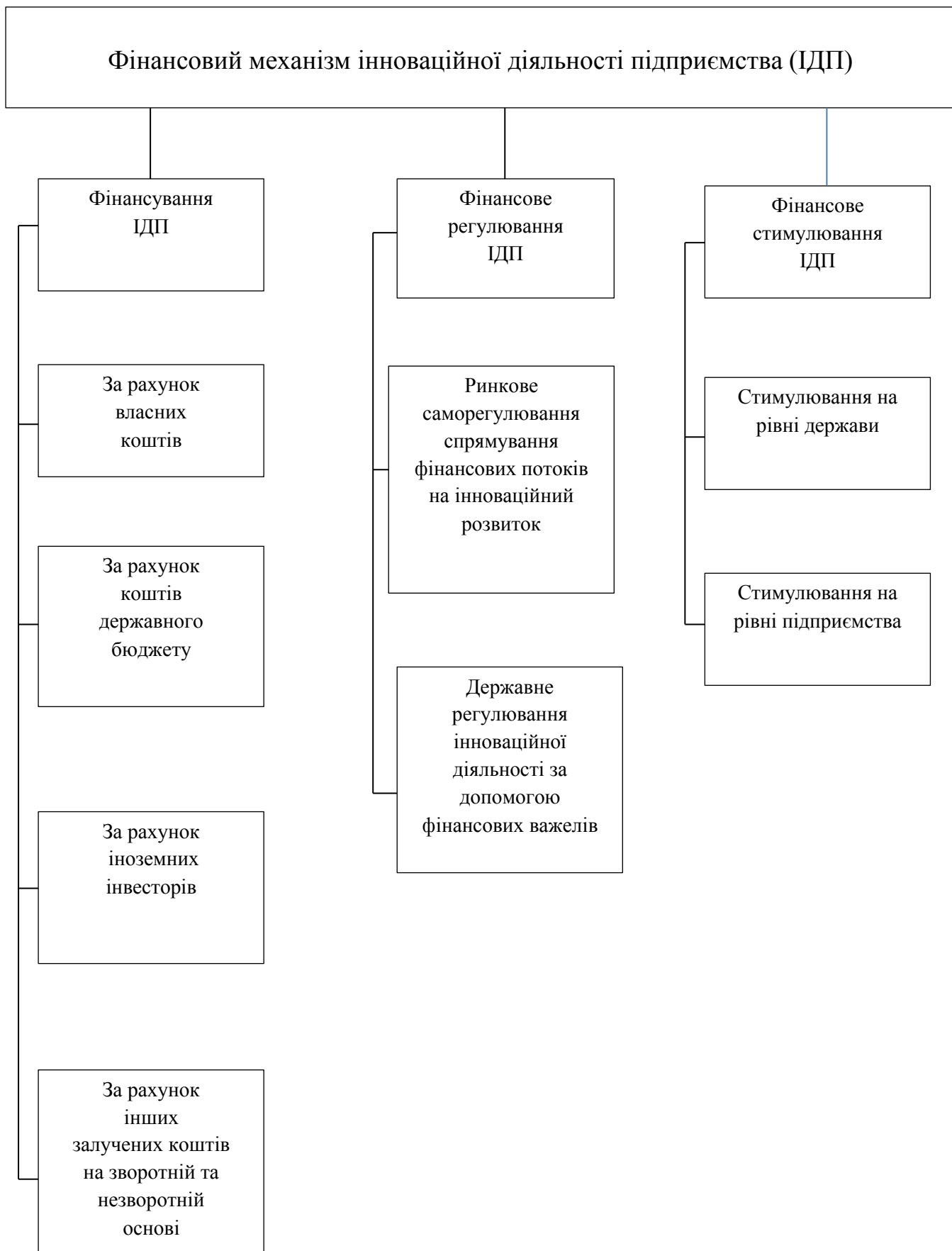
Тож, можна стверджувати, що фінансовий механізм інноваційної діяльності підприємства – є сукупністю різних форм, методів, видів і елементів фінансових відносин підприємства, що направлені на забезпечення інноваційної діяльності із метою підвищення його довгострокового розвитку і конкурентоспроможності.

Тож, представимо структуру фінансового механізму інноваційної діяльності підприємства на малюнку 3.2..

Фінансування займає основне місце у структурі фінансового механізму інноваційної діяльності. Воно характеризується широким спектром джерел фінансових ресурсів і має чітко виписані принципи їхнього акумулювання, способи контролю за цільовим використанням фінансових ресурсів і використовувати методичні підходи до оцінки їхньої ефективності.

Основним джерелом фінансування інновацій є власні кошти підприємств. Держава мало фінансує інновації в країні, кошти іноземних інвесторів залучаються нестабільно.

Тож, доцільно використовувати альтернативні варіанти залучення коштів. Це - випуск облігаційних позик підприємств для залучення інвестиційних коштів, що будуть спрямовані на інновації.

Малюнок 3.2. Структура фінансового механізму інноваційної діяльності підприємства

Проведемо аналіз облігаційних позик підприємствами України. Аналіз динаміки показує зростання в 2016-2018 р. р. та зниження в 2019-2020 р. р. (таблиця 3.1.). Більшість випусків облігацій припадає на сектор нефінансових підприємств. Незважаючи на зменшення обсягу залучення капіталу на 7,2 % в 2019 році у порівнянні із 2018 роком шляхом облігаційних позик підприємствами нефінансового сектора, бачимо підвищення на 5 % їхньої питомої ваги в загальному випуску. Промислові підприємства мають невелику частку емісій в загальному випуску облігацій, що є свідченням про недостатнє використання механізму залучення інвестиційних ресурсів.

Таблиця 3.1. Обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств в 2016 – 2020 роках, млн. грн.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5	6
Загальний обсяг зареєстрованих випусків облігацій, млн. грн.	9493,9	35914,4	51386,6	44762,2	38297,1
Облігації підприємств, млн. грн.	6343,9	21920,9	39588,2	36722,2	29822,1
Відсоток від загального обсягу	66,8	61,1	77,1	82,1	77,9
Облігації промислових підприємств, млн. грн.	-	5929,5	5041,1	-	-
Відсоток від загального обсягу	-	16,5	9,8	-	-

Проаналізуємо можливість залучення коштів для виконання інноваційної діяльності підприємства шляхом емісії облігацій і виходу на фондовий ринок. Випуск корпоративної облігації для підприємства стає

альтернативою банківському кредиту. Це дозволить підприємству залучити додатковий капітал для інноваційної діяльності та підвищити ринкову вартість і інвестиційну привабливість.

Проаналізуємо переваги і недоліки методів залучення позикового капіталу підприємств.

Банківський кредит.

Преваги:

- можливість швидкого залучення капіталу, що є підставою для прийняття рішення на користь банківського кредитування.

Недоліки:

- обсяг залученого капіталу підприємства та процентну ставку за кредитом встановлює банк;
- вплив банку на діяльність підприємства;
- право на одержання банком конфіденційної інформації підприємства;
- забезпечення банківського кредиту;
- цільове використання кредитних ресурсів жорстко регламентоване.

Випуск облігаційної форми.

Преваги:

- самостійно визначається відсоток за використання кредитних ресурсів, термінів, умов обігу і погашення позики;
- напрями використання залученого капіталу встановлюються підприємством самостійно, а обсяг шляхом попиту на фондовому ринку;
- відсутність контролю кредиторів над діяльністю підприємства;
- можливість управління обсягом боргу шляхом покупки випущених облігацій на вторинному ринку;
- залучені за облігаціями кошти не включаються до валового доходу підприємства, відсоткові виплати включають до валових витрат;

- можливість використання звернення до широкого кола кредиторів;
- публічність процедури випуску і обігу облігацій сприяє зростанню кредитного рейтингу підприємства, своєчасність виплат є зростанням надійності його боргових цінних паперів;
- гарантоване розміщення цінних паперів, які випускаються та частковий викуп нереалізованих цінних паперів за фіксованою ціною.

Недоліки:

- низький рівень попиту на облігації із сторони інвесторів в порівнянні із другими формами інвестування;
- високі вимоги до позичальника;
- висока вартість послуг андеррайтера;
- висока вартість і довга процедура залучення;
- витрати на організацію випуску облігацій;
- складність у організації випуску облігацій.

Покажемо економічне обґрунтування наряду удосконалення механізму інноваційної діяльності підприємства шляхом залучення капіталу з використаннями облігаційних позик і розрахуємо його вартість [28].

Визначимо етапи випуску облігацій підприємства і їхнє розміщення на фондовому ринку. Сама процедура виходу підприємства на фондовий ринок має наступну послідовність дій при розміщенні і погашенні облігацій.

Етап 1. Підготовка рішень про випуск облігаційної позики.

Етап 2. Ухвалення рішення про випуск облігацій.

Етап 3. Проведення аудиторської перевірки і одержання висновку.

Етап 4. Сплата державного мита до місцевого бюджету.

Етапи 5 та 6. Підготовка і подання пакету документів для реєстрації випуску і інформації про емісію облігацій.

Етап 7. Реєстрація випуску і інформації про емісію облігацій, одержання свідоцтва про реєстрацію випуску облігацій.

Етап 8. Публікація оголошення про емісію облігацій у офіційному виданні.

Етап 9. Первинний продаж випуску облігацій.

Етап 10. Організація вторинного ринку, купонні виплати, інформаційна підтримка.

Етап 11. Погашення облігацій, закриття випуску.

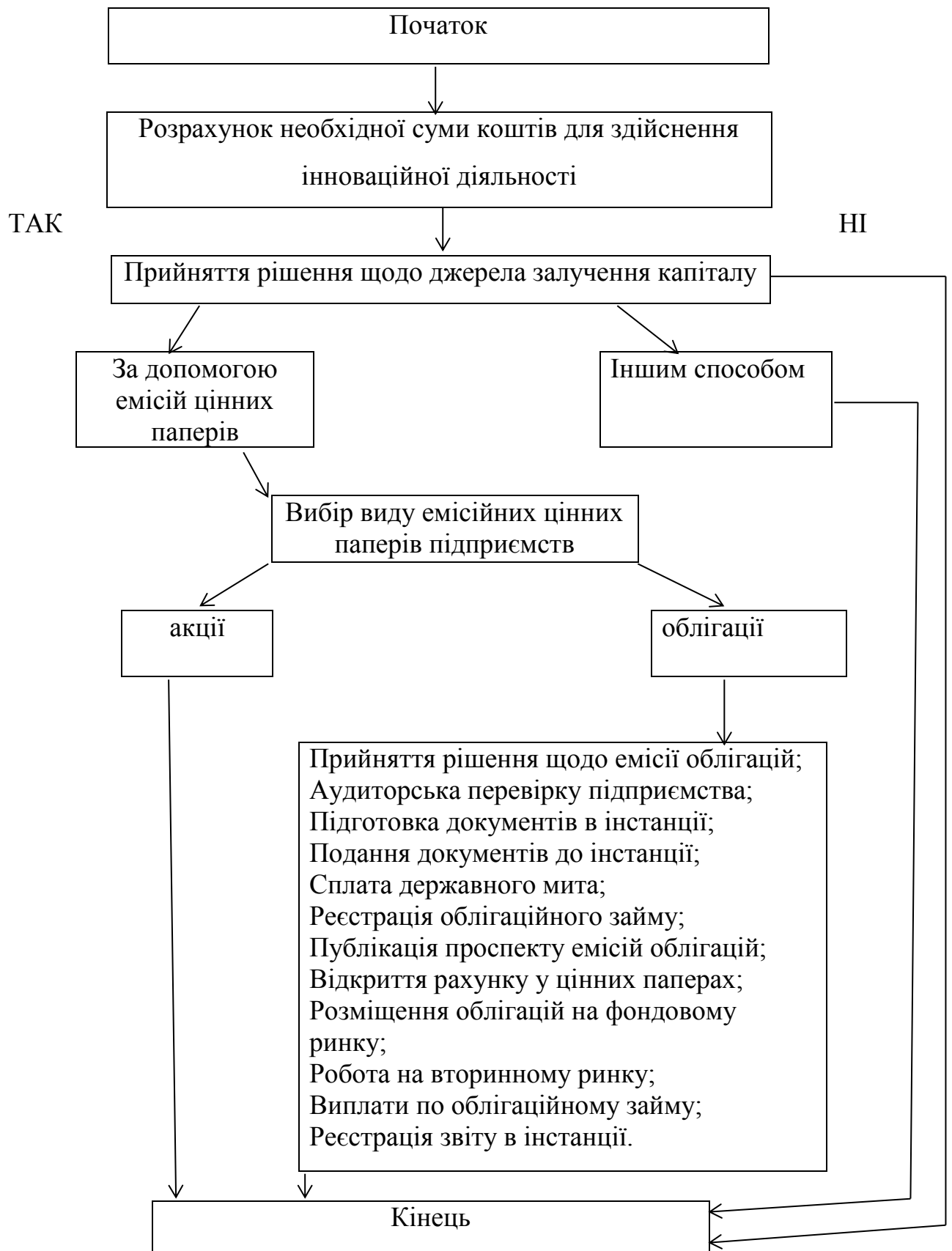
Етап 12. Підготовка та подання до установи звіту про результати погашення облігацій [26].

На основі цих етапів у відповідності до законодавства, підприємства можуть виходити на фондовий ринок, використовуючи наступні дії при випуску облігацій (малюнок 3.3.).

Витрати підприємства, визначені етапами випуску і розміщенням облігаційних позик. Приблизні витрати підприємства при випуску і розміщенні облігаційних позик складають із:

- оплати держмити – 0,1 % номінальної суми емісії не більше п'ятикратного розміру заробітної платні;
- оплата послуги депозитарію і аудитору;
- витрати на публікації інформації про емісії – від 500 дол.;
- витрати на оплату послуг банку – торгівцю цінними паперами та послуги по супроводженню випуску облігацій.

Тому, результат аналізу ринку послуг брокерських компаній надає можливість побачити середньостатичні ціни на випуск та розміщення облігацій на сучасному українському фондовому ринку (таблиця 3.2.).

Малюнок 3.3. Алгоритм залучення капіталу на фондовому ринку шляхом випуску облігацій.

Таблиця 3.2. Ціна на випуск та розміщення облігацій при відкритому випуску облігацій

Найменування послуг	Тариф
1	2
Менеджер - Брокерська організація	
Випуск цільових облігацій	0,1 % від обсягу емісії, та не менше 30000 грн., та не більше 60000 грн.
Випуск процентних облігацій	0,1 % від обсягу емісії, та не менше 30000 грн., та не більше 50000 грн.
Випуск муніципальних облігацій	25000 грн.
Утворення інвестиційного меморандуму	
Розробка, підготовка інвестиційного меморандуму та презентація випуску цінних паперів	0,1 % від обсягу емісії, та не більше 15000 грн.
Розміщення	
Розміщення цінних паперів та гарантії на розміщення	0,5 - 1 % від суми розміщень, та не менше 10000 грн

Звідси бачимо, що вартість залучених коштів підприємства з використанням облігаційних позик, крім виплат на оплату винагород за можливості використання капіталу інвестору включає витрати на випуск корпоративних облігацій. Далі, покажемо головні статті витрат, етапи емісії та строк виконань випуску корпоративних облігацій підприємства.

Таблиця 3.3. Витрати підприємства на випуск і розміщення облігаційних позик підприємства

Назва операцій	Сума витрат, грн	Строк, дн.
1	2	3
Одержання рейтингу боргових інструментів	38000 - 142000	45
Оплата державного мита	0,1 % від обсягу емісії	-
Реєстрація документів у інстанціях	-	30 - 60
Публікація проспекту емісій	8000	5
Одержання міжнародного коду	1888	5
Депонування глобального сертифікату	2000	5
Всього:	49888 - 153888	90 - 120

Так, випуск облігаційних позик може спричинити активізацію інноваційної діяльності підприємства, здійснити організацію для випуску нової продукції, провести реконструкцію та технічне переоснащення.

Здійснивши дане дослідження, можна зробити висновок на предмет запровадження фінансового механізму інноваційної діяльності підприємства. За сучасних умов, економічної нестабільності вагоме значення має пошук різних джерел фінансування. Так, як, саме фінансова складова механізму інноваційної діяльності підприємства та використання різноманітних організаційних заходів щодо їхнього накопичення, якою може стати емісія облігацій.

Висновки

У даній роботі запропонований методичний підхід до випуску підприємством облігаційних позик і розміщення на фондовому ринку. Він у себе включає етапи випуску, алгоритми дій підприємства, розрахунки вартості випуску і розміщення облігаційних позик.

Надане обґрунтування, того що випуск облігаційних позик може спричинити зрушення у організації випуску нової продукції, розширенню , реконструкції та технічному переоснащенню підприємства . Все це сприятиме підвищенню інноваційної активності підприємства.

За результатами проведеної роботи, можна зробити наступні висновки:

1) визначили суть , класифікацію і економічний зміст інноваційної діяльності. Визначили різницю між інновацією і новацією. Виявили і узагальнили фактори, які мають вплив на інноваційну діяльність підприємства;

2) визначили, що механізм інноваційної діяльності є сукупність форм проведення інноваційної діяльності і складається із організаційного механізму, економічного механізму, мотиваційного механізму;

3) визначили зниження активності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств;

4) визначили , що головним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні є власні кошти підприємства;

5) визначили, що удосконалення механізмів інноваційної діяльності передбачає запровадження заходів, що дозволяють підприємствам організувати інноваційний процес, виконати і запровадити інноваційний продукт та стимулювати учасників процесу.

6) визначили, що без фінансової підтримки запровадження інновацій не є можливим. Фінансовий механізм має основне місце у структурі механізму інноваційної діяльності підприємства. Організація і оцінка

ефективності формування фінансових джерел займає основне місце у структурі фінансового механізму інноваційної діяльності підприємства. Випуск облігаційної позики підприємства є джерелом для залучення інвестиційних коштів, що будуть використані для здійснення інновацій.

Список використаної літератури

1. Амоша О.І. організаційно-економічні механізми активації інноваційної діяльності в Україні / О.І. Амоша. – 2016.
2. Богуцька О.А. Функціонування підприємств на фондовому ринку: напрями та тенденції розвитку / О.А. Богуцька, Г.В. Яценко // Економічний аналіз: збірник наукових праць. – Тернопіль: Економічна думка, 2013.
3. Васильєв О.В. Економіка і організація інноваційної діяльності: конспект лекцій для студентів четвертого курсу напряму підготовки 0501 «Економіка і підприємництво» спеціальності 6.050100 «Економіка підприємства» / О.В. Васильєв, Н.М. Богдан. – ХНАМГ – Х.: ХНАМГ, 2010.
4. Внутрішній економічний механізм підприємства: конспект лекцій / укладач Н.В. Мішеніна. – Суми: Сумський державний університет, 2012.
5. Вплив людського капіталу та інноваційно-інвестиційних показників на еколого-економічну ефективність національних економік [Текст] / О.В. Кубатко, В.О. Ковач, П.А. Денисенко, В.М. Ігнатченко// Механізм регулювання економіки. - 2018. - № 3. - С. 19-29. - doi.org/10.21272/mer.2018.80.06.
6. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>
7. Економіка підприємства: навч.посібник / Є.В. Мішенін, Є.О. Балацкий, О.М. Дутченко/ за заг.ред.д-ра екон.наук, проф. Є.В. Мішеніна. Суми: «Диса плюс», 2015.
8. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч. посібник / Н.Т. Рудь. – К.: Кондор, 2009.
9. Экономика и бизнес: учебник / под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельника, д.э.н., доц. А. И. Каринцевой. – Сумы : Университетская книга, 2018. – 608 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80201>.

10. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра экон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. экон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80184>
11. Захарчин Г.М. Основи підприємництва: навч.посібник. 2-ге вид., перероб. і доповн. К.: Знання, 2013.
12. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова, І.М. Грищенко, Л.П. Гречан, та ін. / за заг. ред. д.е.н., проф., акад. М.П. Денисенка, д.е.н. проф. Л.І. Михайлової. Суми: ВТД «Університетська книга», 2012.
13. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: Проблеми, концепції, методи. – Суми: Університетська книга, 2003.
14. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : підручник /- Суми: ВТД Університетська книга, 2010.
- 15.Ильяшенко С.Н., Шипулина Ю.С. Составляющие инновационного потенциала субъекта хозяйственной деятельности // Вісник Сумського державного університету. - Суми.-2002.-№7.
- 16.Кубатко О. В. Екологічні інновації як джерело флуктуацій енергоефективного розвитку національної економіки / О. В. Кубатко // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2016. - № 4. - С. 365-376. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2016_4_32.
- 17.Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Діагностика потенціалу підприємства// Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011.
- 18.Левченко Ю.Г. Економіка і організація інноваційної діяльності: курс лекцій для студ. Напрямку 6.030504 «Економіка підприємства» для всіх форм навчання / Ю.Г. Левченко. – К.: НУХТ, 2012.
19. Лівощко Т.В. Інновації та інноваційна політика підприємства: принципи формування та механізми реалізації / Т.В. Лівощко, Д.С. Дворніченко. – Запорізька державна інженерна академія – 2014.

20. Лепьохіна О.В. Фінансова та економічна взаємозалежність потенціалу підприємства// Актуальні проблеми економіки. 2010.
21. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>.
22. Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>.
- 23.Пасічник, В.Г. Конкурентоспроможність фірми [Текст]: Навч. посібник./ В.Г. Пасічний, О.В. Акіліна – К.: Центр навч. Літ-ри, 2005.
24. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>
25. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник / Л.М. Таранюк. – Суми : ВВП «Мрія - 1», 2016.
26. Розвиток виробничого потенціалу машинобудівних підприємств в умовах нестабільного ринкового середовища [Текст] / О.В. Кубатко, В.Л. Акуленко, А.А. Іскаков ; За наук. ред. Л.Г. Мельника // Механізм регулювання економіки. - 2015. - № 3. - С. 15-22.
27. Фіщенко О.М. Формування механізму мотивації інноваційної діяльності підприємства / О.М. Фіщенко // Вісник Запорізького національного університету – 2010. - № 3.
28. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
29. Сотник І.М. (2016) Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред.

доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>

30. Дяченко А. В., Карінцева О. І., Тарасенко С. В., Харченко М. О., Мазін Ю. О., Кисельова К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019-2020 рр. в Україні // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 19-37. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86419>

31. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 378 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>

32. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>

33. Дяченко А. В., Карінцева О. І., Тарасенко С. В., Харченко М. О., Мазін Ю. О., Кисельова К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019-2020 рр. в Україні. Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 21-40. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85737>

34. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Фалько, К. С. Практичні засади підвищення ефективності логістичної діяльності сучасного підприємства. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2021. № 3. С. 127–136. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-14 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86223>

35. Карінцева О.І., Дегтярьова І. Б., Харченко М.О., Долгошеєва О. І., Кіріл'єва А. В. Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 3' 2020. С. 199-211. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-22 https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/22.pdf

36. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм

- регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>
37. Мельник Л. (2021) Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89235>
38. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов’єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. DOI:
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>
39. Мельник, Л., Карінцева, О., Кубатко, О., Дерев’янка, Ю., Маценко, О. (2022). Реструктуризація соціально-економічних систем як складова формування цифрової економіки в Україні у період кризи. Механізм регулювання економіки, (1-2(95-96), 7-13.
40. Disruptive technologies for green economy formation in conditions of the fourth industrial revolution: the EU experience / I. Dehtyarova etc. // Socio-economic and management concepts: collective monograph / Krupelnytska I., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 388-392. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86986>
41. Karintseva O., Kharchenko M., Boon E.K., ...Melnyk V., Kobzar O.(2021). Environmental determinants of energy-efficient transformation of national economies for sustainable development.. J. International Journal of Global Energy Issues, 2021, 43(2-3), P. 262–274
<https://doi.org/10.1504/IJGEI.2021.115148>
42. Karintseva O. I., Yevdokymov A. V., Yevdokymova A. V., Kharchenko M. O., Dron V. V. Designing the Information Educational Environment of the Studying Course for the Educational Process Management Using Cloud Services. Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 87-97. DOI:

<https://doi.org/10.21272/mer.2020.89.07>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81759>

43. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M. (2019). Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. Mechanism of economic regulation. – 2019. – №3. – C. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>

44. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. Problems and Perspectives in Management, 18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82719>

45. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World // Механізм регулювання економіки. 2020. № 3. С. 117-133. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81810>

46. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. Economic Annals-XXI, 179(9-10), 22-30. doi: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85476>

47. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Karintseva, O., Kubatko, O. Information factors in economic systems and business during transition to digital economy/Selected Aspects of Digital Society Development. Monograph 45. Edited by Tetyana Nestorenko and Aleksander Ostenda, Publishing House of University of Technology, Katowice, 2021. P. 173-178 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87135>

48. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko & M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice: Katowice School of Technology. [in Ukrainian]. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>

49. Melnyk L.G., Kubatko O. (2017) The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. International economic relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – RudaŚląska :Drukarnia i Studio GraficzneOmnidiumo 272 p. ISBN 978-83-61429-11-1

50. The effects of the management of natural energy resources in the European Union / V. Voronenko, B. Kovalov, D. Horobchenko, P. Hrycenko // Journal of Environmental Management and Tourism. – Craiova: ASERS Publishing, 2017. – Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>

51. Tu Yu-Xia, Kubatko O., Karintseva O., Piven V. (2021) Decarbonisation drivers and climate change concerns of developed economies. International Journal of Environment and Pollution. 2021. 69 (1-2), 112-129

52. Veklych O., Karintseva O., Yevdokymov A., Guillamon-Saorin E.(2020). Compensation mechanism for damage from ecosystem services deterioration: Constitutive characteristic. J. International Journal of Global Environmental Issues, 19(1-3), P. 129–142
<https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2020.114869>